

ЗАЦВЕРДЖАНА

Пастанова
Міністэрства адукацыі
Рэспублікі Беларусь
18.07.2023 № 198

**Вучэбная праграма па вучэбным прадмеце
«Выяўленчае мастацтва»
для I–IV класаў устаноў адукацыі,
якія рэалізуюць адукацыйныя праграмы агульнай сярэдняй адукацыі
з беларускай мовай навучання і выхавання**

**ГЛАВА 1
АГУЛЬНЫЯ ПАЛАЖЭННІ**

1. Дадзеная вучэбная праграма па вучэбным прадмеце «Выяўленчае мастацтва» (далей – вучэбная праграма) прызначана для I–IV класаў устаноў адукацыі, якія рэалізуюць адукацыйныя праграмы агульнай сярэдняй адукацыі з беларускай мовай навучання і выхавання.

2. Дадзеная вучэбная праграма разлічана на 164 гадзіны (2 гадзіны ў тыдзень у I класе, па 1 гадзіне ў тыдзень у II–IV класах).

3. Мэта вывучэння вучэбнага прадмета «Выяўленчае мастацтва» – фарміраванне асноў мастацка-эстэтычнай культуры навучэнцаў у працэсе азнаямлення з нацыянальным, сусветным мастацтвам і ў самастойнай мастацка-творчай дзейнасці.

4. Задачы вывучэння вучэбнага прадмета «Выяўленчае мастацтва»:
фарміраванне прадстаўленняў аб маральна-эстэтычных каштоўнасцях нацыянальнай і сусветнай культурнай спадчыны;

выхаванне эстэтычных адносін да рэчаіснасці, мастацтва, развіццё эстэтычных пачуццяў і асноў эстэтычнага густу;

развіццё здольнасцей эстэтычнага ўспрымання і ацэнкі твораў мастацтва розных відаў і жанраў;

навучанне асновам выяўленчай граматы;
фарміраванне практычных уменняў і навыкаў выяўленчай, дэкаратыўна-прыкладной і канструктарска-дызайнерскай дзейнасці, лепкі;
развіццё зрокавага ўспрымання, кампазіцыйнай і каларыстычнай культуры, прасторавага мыслення, уяўлення;
развіццё мастацка-творчых здольнасцей і здольнасцей да творчага самавыяўлення навучэнцаў.

У дадзенай вучэбнай праграме змест вучэбнага прадмета «Выяўленчае мастацтва» прадстаўлены па некалькіх змястоўных лініях:

эстэтычнае ўспрыманне рэчаіснасці;
ўспрыманне твораў мастацтва;
практычная мастацка-творчая дзейнасць навучэнцаў.

Змест практычнай мастацка-творчай дзейнасці па вучэбным прадмеце «Выяўленчае мастацтва» прад'яўляецца зыходзячы з відаў мастацкай дзейнасці – адлюстраванне на плоскасці (уключае маляванне з натуры, па памяці, па прадстаўленні, па ўяўленні), лепка, дэкаратыўна-прыкладная дзейнасць і дызайн – вучэбных задач па вывучэнні кампазіцыі, формы, прапорцый, канструкцыі, колеру, асвятлення, прасторы, аб'ёму. Кожны з відаў мастацкай дзейнасці прадугледжвае асваенне тэхналагічных асаблівасцей выканання кампазіцый у розных мастацкіх тэхніках.

5. Выбар форм арганізацыі адукацыйнага працэсу і метадаў навучання ажыццяўляецца педагагічным работнікам самастойна зыходзячы з мэт і задач канкрэтнага вучэбнага занятку, патрабаванняў да вынікаў вучэбнай дзейнасці навучэнцаў, а таксама з улікам іх узроставых і індывідуальных асаблівасцей. Могуць выкарыстоўвацца вучэбныя заняткі, пабудаваныя паводле законаў мастацкай драматургіі; майстар-класы; нестандартныя формы правядзення ўрокаў (урок-даследаванне, урок-практыкум, урок-падарожжа, урок-экскурсія, урок-гульня, урок-казка, інтэграваны ўрок і іншыя формы); экскурсіі ў музеі, на выставы, па горадзе; сустрэчы і гутаркі з мастакамі, а таксама такія метады, як аповед, гутарка, дыскусія, прымяненне ілюстрацый і дэманстрацый, прагляд мультымедычных прэзентацый, рознабаковы аналіз твораў мастацтва, работа з вучэбным дапаможнікам, выкананне трэніровачных практыкаванняў, выкананне мастацка-творчых практычных заданняў і іншыя метады. Мэтазгодным з'яўляецца спалучэнне калектыўных, групавых, парных і індывідуальных форм работы на вучэбных занятках.

Пры планаванні вучэбных заняткаў дапушчальна:

карэціраваць спіс твораў мастацтва з улікам матэрыяльна-тэхнічных магчымасцей установы адукацыі;

выбіраць мастацкія матэрыялы для выканання навучэнцамі творчага задання з улікам іх інтарэсаў і ўзроставых асаблівасцей, калі гэта не супярэчыць пастаўленым вучэбным і мастацкім задачам;

аб'ядноўваць дзве (тры) змястоўныя лініі на адным вучэбным занятку для рэалізацыі мэты і задач вучэбнага прадмета «Выяўленчае мастацтва».

6. Змест дадзенай вучэбнай праграмы накіраваны на дасягненне асобасных, метапрадметных і прадметных вынікаў вучэбнай дзейнасці навучэнцаў:

6.1. асобасныя вынікі ўключаюць фарміраванне ў навучэнцаў каштоўнасных адносін да нацыянальнага і сусветнага мастацтва, цікавасці да мастацтва як часткі агульначалавечай культуры, патрэбнасці ў мастацкай творчасці і зносінах з мастацтвам, павагі да сваёй творчасці і творчасці іншых людзей, развіццё самастойнасці ў вырашэнні выяўленчых задач;

6.2. да метапрадметных вынікаў адносяцца ўменне аналізаваць твор мастацтва, выконваць практычнае заданне па прапанаваным педагагічным работнікам плане; уменне знаходзіць і перапрацоўваць інфармацыю, прадстаўленую ў розных знакавых сістэмах, выкарыстоўваючы вучэбны дапаможнік і іншыя крыніцы; уменне пераўтвараць інфармацыю з адной формы ў іншую згодна з зададзенымі крытэрыямі, алгарытмамі; уменне фармуляваць сваю пазіцыю, выкарыстоўваючы мову выяўленчага мастацтва; уменне слухаць суразмоўцу і прымаць розныя пункты гледжання; уменне ўзгоднена працаваць у групе;

6.3. прадметныя вынікі выяўляюцца ў эстэтычным стаўленні да рэчаіснасці, мастацтва, з'яў мастацкай культуры; валоданні пачатковымі прадстаўленнямі пра ролю выяўленчага, дэкаратыўна-прыкладнага мастацтва, архітэктуры і дызайну ў жыцці чалавека і грамадства; валоданні пачатковымі прадстаўленнямі аб выразных сродках пластычных мастацтваў; уменні вызначаць агульны характар выразнасці твораў мастацтва розных відаў і жанраў (з ужываннем вывучанай мастацтвазнаўчай тэрміналогіі); валоданні пачатковымі ўменнямі і навыкамі выяўленчай дзейнасці (дакладнае кампазіцыйнае і каларыстычнае рашэнне ў адпаведнасці з задумай, перадача прасторавых планаў з улікам законаў перспектывы, мадэляў формы і аб'ёму прадметаў тонамі і колерамі, рэалістычная перадача прапорцый і канструкцыі адлюстраваных прадметаў); уменні прымяняць у мастацка-творчай дзейнасці прыёмы дэкаратыўна-прыкладнай і канструктарска-дызайнерскай дзейнасці, аптымальныя спосабы лепкі; уменні ствараць мастацкія вобразы ў адпаведнасці з творчай задумай у розных мастацкіх тэхніках.

ГЛАВА 2 ЗМЕСТ ВУЧЭБНАГА ПРАДМЕТА Ў І КЛАСЕ. АСНОЎНЫЯ ПАТРАБАВАННІ ДА ВЫНІКАЎ ВУЧЭБНАЙ ДЗЕЙНАСЦІ НАВУЧЭНЦАЎ (2 гадзіны ў тыдзень, усяго 60 гадзін)

ЭСТЭТЫЧНАЕ ЎСПРЫМАННЕ РЭЧАІСНАСЦІ (3 гадзіны)

Эстэтычнае ўспрыманне аб'ектаў прыроды: разнастайнасць форм і колеру ў прыродзе (кветкі, лісце, дрэвы), адценні колеру садовых і лугавых кветак (мультымедыяная прэзентацыя).

Эстэтычнае ўспрыманне стану прыроды ў розны час года: «Залатая восень», «Смуткая пара», «Зіма-мастачка», «Снежныя скульптуры», «Снегапад», «Вясновае абуджэнне» (экскурсіі або мультымедыяныя прэзентацыі).

Эстэтычнае ўспрыманне архітэктуры Беларусі: сучасныя архітэктурныя збудаванні Беларусі (экскурсія ці мультымедыяная прэзентацыя).

Эстэтычнае ўспрыманне прадметнага свету: прыгажосць і карысць навакольных прадметаў.

Асноўныя віды дзейнасці: параўнанне формы і колеру аб'ектаў прыроднага і прадметнага свету чалавека; разгляданне сезонных змен у прыродзе і назіранне за іх характарам; аналіз і ацэнка з пазіцыі эстэтычных катэгорый з'яў прыроды і прадметна-прасторавага асяроддзя; фармуляванне высноў у адпаведнасці з вучэбнай задачай па выніках назіранняў; абмеркаванне ўражанняў ад экскурсій.

УСПРЫМАННЕ ТВОРАЎ МАСТАЦТВА (5 гадзін)

Роля выяўленчага мастацтва ў жыцці чалавека. Віды выяўленчага мастацтва: жывапіс (карціна), графіка (малюнак, ілюстрацыя), скульптура (круглая скульптура, рэльеф). Творы мастакоў: І. Шышкін. «Раніца ў сасновым бары»; В. Васняцоў. «Алёнушка», ілюстрацыі да казак А. С. Пушкіна «Казка пра цара Салтана...», «Казка аб мёртвай царэўне і сямі асілках» і іншыя творы.

Мастацкі вобраз у відах выяўленчага мастацтва (мастацкія творы па выбары педагогічнага работніка).

Стан прыроды ў пейзажах мастакоў (кампазіцыйнае і каларыстычнае рашэнне, эмацыянальнае значэнне колеру). Пору года ў творах мастакоў: С. Каткоў. «Лагойскі матыў»; Г. Вашчанка. «Перад адлётам», «Бульба»; Л. Шацінка. «Бабіна лета»; І. Левітан. «Залатая восень»; І. Бродскі. «Апалае лісце»; В. Паленаў. «Залатая восень»; А. Астаповіч. «Зімовы дзень»; С. Герус. «Зіма ў Мінску»; Л. Дударэнка. «Зімовы дзень»; В. Сумараў. «Іней»; Н. Рамадзін. «Незамярзаючая рэчка»; Лі Дзі. «Чалавек, які вядзе буйвала

па снежнай раўніне»; П. Масленнікаў. «Сакавіцкі вечар»; А. Гугель. «Бягуць ручаі»; В. Цвірко. «Прыпяць. Вясна»; В. Бялыніцкі-Біруля. «Зялёны май»; П. Крахалёў. «Вясна. Вяча»; І. Левітан. «Вясна – вялікая вада», «Зноў вясна»; С. Герасімаў. «Вярба квітнее» (на выбар).

Рэалістычныя, дэкаратыўныя і фантазійныя вобразы жывёл у дэкаратыўна-прыкладным і выяўленчым мастацтве (кафлях, прадметах народнага побыту і іх дэкоры; творах мастакоў: Я. Чарушын – ілюстрацыі да кніг «Розныя звяры», «Дзеткі ў клетцы»; В. Ватагін – малюнкi жывёл; В. Васняцоў. «Гамаюн – птушка-вяшчун» і ў іншых творах).

Адзінства формы прадмета і яго аздаблення (агоўскія куфры, хахламскі посуд, жостаўскія падносы, дымкаўская цацка і іншыя вырабы).

Беларускія ручнікі, поцілкі, паясы; народныя саламяны, гліняны посуд і цацка. Функцыя, форма (канструкцыя) і дэкор вырабаў.

Асноўныя віды дзейнасці: абмеркаванне ролі выяўленчага мастацтва ў жыцці чалавека; фармуляванне высноў у адпаведнасці з вучэбнай задачай па выніках абмеркавання; класіфікацыя твораў мастацтва па відах; выяўленне істотных рыс візуальных вобразаў рознага характару; знаходжанне асацыятыўных сувязей паміж формай і дэкорам прадметаў; разгляданне твораў мастацтва розных відаў, аналіз і параўнанне іх сюжэтнага і эмацыянальнага зместу; абмеркаванне ўражанняў ад успрымання мастацкіх твораў.

ПРАКТЫЧНАЯ МАСТАЦКА-ТВОРЧАЯ ДЗЕЙНАСЦЬ (52 гадзіны)

Асваенне тэхналагічных асаблівасцей мастацкіх тэхнік (4 гадзіны)

Асаблівасці, спосабы і прыёмы работы графічнымі матэрыяламі (графітны аловак, туш, фламастэры).

Асаблівасці, спосабы і прыёмы работы акварэллю.

Асаблівасці, спосабы і прыёмы работы гуашшу.

Асаблівасці, спосабы і прыёмы выканання манатыпіі.

Асаблівасці, спосабы і прыёмы выканання рэльефных кампазіцый і аб'ёмных вырабаў у тэхніцы «папяровая пластыка». Спосабы афарбоўкі паперы. Прыёмы трансфармацыі паперы: змяненне, згінанне, складванне, гафрыраванне, выгінанне, скручванне.

Асаблівасці, спосабы і прыёмы выканання аплікацыі.

Асаблівасці, спосабы і прыёмы выканання кампазіцый з прыроднага матэрыялу (фларыстыка).

Адлюстраванне на плоскасці (26 гадзін)

Кампазіцыя (9 гадзін)

Выбар палажэння ліста паперы ў залежнасці ад формы і размяшчэння прадметаў, якія паказваюцца. Адпаведнасць памеру выявы памеру ліста паперы: «Жырафа», «Бегемот», «Кракадзіл», «Слон», «Ракета», «Аўтобус», «Дом», «Асілак», «Прыгажуня» (мастацкія матэрыялы па выбары).

Кампановка выявы на лісце паперы ў зададзеным фармаце. Узаемасувязь адлюстраваных аб'ектаў (фігур) у кампазіцыі: «Вясёлыя клоуны», «Акрабаты», «Дрэсіроўшчыца і галубы» (гуаш, васковая крэйда).

Гарманічнае запаўненне ліста паперы выявамі, вылучэнне кампазіцыйнага цэнтра. Маляванне па памяці і па прадстаўленні пейзажа: «Ясны восеньскі дзень», «Сумная восень», «Асенняя непагадзь» (гуаш або акварэль).

Паняцце пра кампазіцыйную ўзаемасувязь адлюстраваных аб'ектаў, размяшчэнне прадметаў адносна адзін аднаго: «Снягурачка і Дзед Мароз», «Два Маразы», «На будоўлі», «Прыбіраем яблыкі» (гуаш або акварэль).

Перадача характару і норавау жывёл (добры, злы, хітры, даверлівы, цікаўны). Маляванне па ўяўленні вобразаў беларускіх і рускіх народных казак («Храбры певень», «Змей Гарыныч», «Кот Максім»), твораў беларускіх і рускіх аўтараў (гуаш або акварэль).

Перадача характэрных асаблівасцей знешняга аблічча і настрою чалавека: «Мая матуля» (бабуля), «Мой любімы тата (дзядуля)», «Мая сястрычка», «Мой брацік» (гуаш або акварэль).

Прастора (2 гадзіны)

Перадача глыбіні прасторы ў малюнку: першы, другі планы. Выкананне кампазіцый: «Летні адпачынак», «На беразе возера», «На дачы», «На прышкольным участку», «Зімовая прагулка» (каляровыя алоўкі, гуаш).

Форма, прапорцыі, канструкцыя (7 гадзін)

Перадача ў кампазіцыі формы, прапорцый і канструкцыі адлюстраваных аб'ектаў: «Асенні нацюрморт», «Дары лесу», «Садавіна і агародніна» (гуаш або акварэль), «Нацюрморт з простых прадметаў побыту» (матэрыялы па выбары педагагічнага работніка).

Перадача ў малюнку характэрных асаблівасцей будовы дрэў (форма, канструкцыя). Маляванне на аснове назіранняў: «Зімовы лес», «Чароўныя дрэвы», «Магутны дуб», «Стройная бярозка» (гелевая ручка з чорным чарнілам, фламастар).

Перадача ў кампазіцыі характэрных асаблівасцей будовы фігуры чалавека і жывёл (канструкцыя, прапорцыі): «Артысты цырка на арэне» (акрабат, клоун, жанглёр, дрэсіроўшчык) (гуаш або акварэль).

Колер (8 гадзін)

Колер і фарбы. Паняцце пра асноўныя (жоўты, чырвоны, сіні), састаўныя (аранжавы, фіялетава, зялёны) колеры, светлыя і цёмныя адценні колеру. Выкананне кампазіцый: «Рознакаляровыя паветраныя шары», «Рознакаляровыя сцягі», «Квецік-сяміквецік», «Папараць-кветка», «Пунсовая кветачка», «Вішня (яблыня) цвіце» (гуаш або акварэль).

Эмацыянальна-вобразны змест колеру (радасны, змрочны, рэзкі, пяшчотны, спакойны, напружаны): «Добрыя і злыя персанажы казак», «Фантазійныя вобразы» (гуаш або акварэль).

Кампазіцыйныя магчымасці колеру. Цёплы, халодны і змешаны каларыт. Выкананне шматпланавых кампазіцый: «Ясны асенні (зімовы) дзень», «Сумная восень», «Асенняя непагадзь», «Выглянула сонейка» (гуаш або акварэль).

Лепка (8 гадзін)

Прыёмы лепкі. Лепка гародніны і садавіны: «Асенні нацюрморт» (яблык, груша, сліва, агурок, перац, памідор і іншыя плады) (гліна, пластылін або салёнае цеста).

Спосабы лепкі. Складанне цэлага з асобных частак: лепка персанажаў казак і мультфільмаў «Цуда-Юда – трохгаловы змей», «Ліса», «Віні-Пух» (рознакаляровы пластылін); «Жывёлы на арэне цырка» (гліна, аднакаляровы пластылін або салёнае цеста; калектыўная работа), «Я катаюся на лыжах (санках)» (гліна або пластылін).

Перадача формы цела і пластыкі жывёл: «Шчаня», «Кошка з кацянятамі», «Мядзведзь», «Козлік» (гліна, пластылін або салёнае цеста).

Дэкаратыўнае рашэнне вобраза пры лепцы цацак. Лепка цацкі ў падарунак блізкім людзям (гліна, пластылін або салёнае цеста).

Лепка рэльефу: «Рыбка», «Нацюрморт», «Дэкаратыўны букет» (рознакаляровы пластылін).

Дэкаратыўна-прыкладная дзейнасць і дызайн (14 гадзін)

Дэкаратыўнае абагульненне форм і колеру прадметаў (стылізацыя). Пано для школьнай сталовай (кухні) «Дэкаратыўны нацюрморт» (гуаш).

Дэкаратыўнае абагульненне форм расліннага і жывёльнага свету (стылізацыя). Фрыз: «Кветкі, матылькі і птушкі», «Мая Беларусь» (гуаш).

Асаблівасці стварэння мастацкіх вобразаў з прыроднага матэрыялу (фларыстыка). Прыёмы выканання кампазіцый: «Кветкавыя матывы», «Забаўныя жывёлы».

Асаблівасці стварэння кампазіцыі «Асенні букет» у тэхніцы «манатыпія».

Віды арнаменту. Эскіз арнаменту для аздаблення шубкі, рукавічак і шапачкі Снягуркі; пано для спальні (гасцінай), падноса, хусткі для матухны Мяцеліцы (гуаш).

Прыёмы стварэння кампазіцый дэкаратыўна-прыкладнага характару (асноўныя кампазіцыйныя схемы). Выкананне эскіза: «Хустка для мамы», «Дыван для лялькі», «Посуд для Васілісы Прыгожай, Бабы-Ягі» (гуаш).

Віды аплікацыі (прадметная, сюжэтная, дэкаратыўная). Прыёмы выразання элементаў аплікацыі: «Запаслівы вожык», «Дрэсіраваны леў», «Пудзель Арто», «Вясёлая малпачка», «Зімовы пейзаж» (збліжаныя і кантрасныя адценні паперы).

Рытм у дэкаратыўнай кампазіцыі. Фрыз: «Вясеннія кветкі», «Вясенні пейзаж», «Сняжынкi» (аплікацыя; калектыўная работа).

Асаблівасці стварэння кампазіцый з рэльефнымі элементамі і аб'ёмных вырабаў у тэхніцы «папяровая пластыка»: «Запрашалны білет», «Віншавальная паштоўка», ёлачныя цацкі, навагоднія сувеніры.

Прыёмы выканання рэльефных кампазіцый у тэхніцы «папяровая пластыка»: «Новы год у лесе», «У трыдзятым царстве» (калектыўная работа).

Канструяванне аб'ёмных цацак на аснове трансфармацыі простых па форме загатоўак (прамавугольнік, квадрат, круг, паўкола) (каляровая папера).

Асноўныя віды дзейнасці: выкананне практыкаванняў па асваенні мастацкіх прыёмаў і тэхнік работы; стварэнне мастацкага прадукту на плоскасці і ў аб'ёме ў адпаведнасці з вучэбнай задачай; аналіз і ацэнка выкананых творчых работ з пазіцыі іх зместу па сфармуляваных педагагічным работнікам крытэрыях.

АСНОЎНЫЯ ПАТРАБАВАННІ ДА ВЫНІКАЎ ВУЧЭБНАЙ ДЗЕЙНАСЦІ НАВУЧЭНЦАЎ

Мець уяўленне:

аб адметных асаблівасцях асноўных відаў выяўленчага мастацтва (графіка, жывапіс, скульптура);

асноўных кампазіцыйных схемах, якія выкарыстоўваюцца пры стварэнні твораў дэкаратыўна-прыкладнага характару;

ведаць (разумець):

назвы мастацкіх матэрыялаў, інструментаў, прылад і правілы работы з імі; паслядоўнасць выканання жывапіснай, графічнай і скульптурнай (рэльефнай, аб'ёмнай) кампазіцый, аплікацыі, манатыпіі;

назвы асноўных і састаўных колераў;

эмацыянальна-вобразныя магчымасці колеру;

адметныя асаблівасці гуашавых і акварэльных фарбаў, прыёмы работы з дадзенымі мастацкімі матэрыяламі;

умець:

выбіраць фармат ліста і яго палажэнне ў залежнасці ад зместу кампазіцыі; поўнасцю выкарыстоўваць паверхню ліста паперы, адлюстроўваць прадметы суразмерна фармату;

перадаваць характэрныя асаблівасці формы, прапорцыі і канструкцыі адлюстраваных і выяўляльных прадметаў;

змешваць колеры, неабходныя для рэалізацыі творчай задумы;

выкарыстоўваць аптымальныя прыёмы і спосабы лепкі;

выбіраць дэкор і ўпрыгожваць прадмет у адпаведнасці з яго формай і прызначэннем; працаваць мастацкімі матэрыяламі і прыладамі ў адпаведнасці з іх асаблівасцямі і творчай задумай;

выконваць элементарныя правілы культуры працы (арганізацыя і прыбіранне працоўнага месца, акуратныя і беражлівыя адносіны да мастацкіх матэрыялаў і прылад); актыўна ўдзельнічаць у абмеркаванні і ацэнцы творчых работ.

ГЛАВА 3

ЗМЕСТ ВУЧЭБНАГА ПРАДМЕТА Ў ІІ КЛАСЕ.

АСНОЎНЫЯ ПАТРАБАВАННІ ДА ВЫНІКАЎ

ВУЧЭБНАЙ ДЗЕЙНАСЦІ НАВУЧЭНЦАЎ

(1 гадзіна ў тыдзень, усяго 34 гадзіны)

ЭСТЭТЫЧНАЕ ЎСПРЫМАННЕ РЭЧАІСНАСЦІ (2 гадзіны)

Эстэтычнае ўспрыманне навакольнага свету: прыгажосць прыроды ў розны час года (экскурсія ці мультымедыяная прэзентацыя).

Форма і колер аб'ектаў прыроды: лісце, кветкі, дрэвы, насякомыя і іншыя аб'екты.

Асноўныя віды дзейнасці: сузіранне прыгажосці сезонных змен у прыродзе; аналіз, параўнанне стану і настрою прыроды ў розную пару года з пазіцыі эстэтычных катэгорый; параўнанне аб'ектаў прыроды па зададзеных падставах; абмеркаванне разнастайнасці формы і колеру аб'ектаў прыроды; фармуляванне высноў па выніках назіранняў, экскурсій, абмеркаванняў.

УСПРЫМАННЕ ТВОРАЎ МАСТАЦТВА (2 гадзіны)

Віды мастацтва (жывапіс, графіка, скульптура, дэкаратыўна-прыкладное мастацтва, архітэктура); жанры выяўленчага мастацтва (пейзаж, нацюрморт, партрэт, аніمالістычны, бытавы, былінна-казачны) (мастацкія творы па выбары педагагічнага работніка).

Помнікі архітэктуры Беларусі (ілюстрацыйны матэрыял па выбары педагагічнага работніка).

Казачныя вобразы ў творчасці мастакоў (В. Васняцоў, І. Білібін, М. Врубель, М. Селяшчук, Н. Паплаўская, Я. Лось, В. Славук і іншыя мастакі).

Дэкаратыўна-прыкладное мастацтва. Сувязь дэкару з формай і прызначэннем прадмета (ілюстрацыйны матэрыял па выбары педагагічнага работніка).

Асноўныя віды дзейнасці: распазнанне, класіфікацыя твораў мастацтва па відах і жанрах; супастаўленне зместу твораў розных жанраў аднаго віду выяўленчага мастацтва, розных відаў аднаго жанру выяўленчага мастацтва; разгляданне твораў мастацтва, аналіз і параўнанне іх сюжэтнага і вобразнага зместу; вызначэнне мастацкіх матэрыялаў у творах мастацтва розных відаў і жанраў; абмеркаванне ўражанняў ад успрымання мастацкіх твораў.

ПРАКТЫЧНАЯ МАСТАЦКА-ТВОРЧАЯ ДЗЕЙНАСЦЬ (30 гадзін)

Асваенне тэхналагічных асаблівасцей мастацкіх тэхнік (3 гадзіны)

Прыёмы і спосабы работы графічнымі матэрыяламі (графітны аловак, туш, фламастэры).

Прыёмы і спосабы работы акварэллю.

Асаблівасці выканання кампазіцый у тэхніцы «гуаш».

Прыёмы і спосабы выканання вырабаў у тэхніцы «папяровая пластыка». Спосабы афарбоўкі паперы. Прыёмы трансфармацыі паперы: змяненне, згінанне, складванне, гафрыраванне, выгінанне, скручванне.

Асаблівасці выканання кампазіцый у тэхніцы «аплікацыя».
Асаблівасці выканання кампазіцый у тэхніцы «фларыстыка».

Адлюстраванне на плоскасці (15 гадзін)

Кампазіцыя (3 гадзіны)

Выбар палажэння ліста паперы ў залежнасці ад зместу кампазіцыі, памераў адлюстраваных аб'ектаў, пластычнага рашэння вобразаў. Гарманічнае запаўненне паверхні ліста паперы вобразамі; вылучэнне кампазіцыйнага цэнтра: цягнік, пад'ёмны кран, жырафа, кракадзіл, вавёрачка, вожык (мастацкі матэрыял па выбары).

Рытмічная арганізацыя кампазіцыі: «Ляцяць журавы», «Качка з качанятамі» (гуаш).

Прастора (3 гадзіны)

Лінейная і святлопаветраная перспектыва. Перадача глыбіні прасторы. Адлюстраванне прадметаў з улікам іх узаемнага размяшчэння ў прастору (побач, над, пад): «Я з мамай пад парасонам», «Збіраем грыбы (ягады)», «Будуецца новы дом», «Наша вуліца» (гуаш).

Форма, прапорцыі, канструкцыя (3 гадзіны)

Перадача характэрных асаблівасцей формы плоскіх і аб'ёмных прадметаў: шырокі – вузкі, высокі – нізкі. Параўнанне прадметаў па велічыні і форме: «Ліст асіны і вярбы», «Яблыкі і грушы», «Морква і буракі», «Гарбуз і кабачок» (гуаш, акварэль).

Перадача формы, прапорцый і канструкцыі адлюстраваных прадметаў (аб'ектаў): «Нацюрморт» (графітны аловак, туш, гелевая ручка).

Колер (6 гадзін)

Ахраматычныя (бясколерныя) і храматычныя (каляровыя) колеры. Асноўныя і састаўныя колеры. Цёплыя і халодныя колеры. Каляровая гама. Выкарыстанне цёплай і халоднай каляровай гамы пры адлюстраванні аб'ектаў прыроды: лісце, кветкі, кусты, дрэвы, матылькі.

Выкарыстанне цёплай і халоднай каляровай гамы пры выкананні ілюстрацый да беларускіх казак: «Каток – залаты лабок», «Залатая яблынька», «Залаты птах», «3 рога ўсяго многа», «Мядзведзь» і да іншых казак.

Выкарыстанне колеру ў адпаведнасці з эмацыянальным зместам вобразаў (радасны і сумны, спакойны і напружаны): «Самы вясёлы клоун», «Сумны П'еро», «Пахмурна», «Навальніца набліжаецца», «Сонечны дзянёк».

Лепка (5 гадзін)

Выкананне рэльефу: «Казачная хатка», «Курачка Раба», «Царэўна Лебедзь», «Крошачка-Хаўрошачка». Выкарыстанне гравіроўкі пры дэкарыраванні паверхні рэльефу.

Спосабы лепкі: пластычны, канструктыўны, камбінаваны. Выкананне аб'ёмнай скульптурнай выявы: лепка пластычным спосабам (выцягванне дэталей з цэлага кавалка гліны або пластыліну) – «Качачка», «Курачка», «Пеўнік». Лепка канструктыўным спосабам (складанне цэлага з асобных частак) – «Канёк-Гарбунок», «Конік» (па тыпе народнай цацкі). Лепка камбінаваным спосабам (выцягванне з цэлага кавалка і складанне цэлага з асобных частак) – «Хлопчык (дзяўчынка) з сабакам», «Дрэсіроўшчык і мядзведзь».

Суадносіны двух прадметаў па масе і памеры, кампазіцыйная ўзаемасувязь адлюстраваных аб'ектаў: «Слон і сланяня», «Сабака і шчаня», «Вавёрка з ваверчанятамі», «Кот у ботах і Людаед», «Беласнежка і гномы».

Дэкаратыўна-прыкладная дзейнасць і дызайн (7 гадзін)

Дэкаратыўнае абагульненне раслінных і жывёльных формаў. Выразанне сіметрычных элементаў без папярэдняй прамалёўкі контуру: «Кветкі і матылькі»,

«Рознакаляровая палянка» (аплікацыя). Выразанне элементаў з папярэдняй прамалёўкай контуру. Фрыз для ўпрыгожвання класа: «Зімачка», «Вясновыя кветкі» (аплікацыя; калектыўная работа).

Дэкор прадметаў рознай формы і прызначэння. Выкананне эскізу роспісу пано, апрацоўчай дошкі, шкатулкі для рукадзелля.

Асаблівасці стварэння дэкаратыўнай кампазіцыі з прыроднага матэрыялу: «Вясёлыя лесавічкі», «Балотная пачвара», «Лясныя звяркі» (фларыстыка).

Асаблівасці выканання рэльефнай кампазіцыі: «Пунсовая кветачка», «Папараць-кветка» (папяровая пластыка).

Канструяванне аб'ёмных цацак на аснове трансфармацыі простых па форме нарыхтовак (прамавугольнік, квадрат, круг, паўкола) у тэхніцы «папяровая пластыка»: «Дзед Мароз», «Снягурка», «Мышка», «Вавёрка» (каляровая папера).

Асноўныя віды дзейнасці: выкананне практыкаванняў па асваенні мастацкіх прыёмаў і тэхнік работы; стварэнне мастацкага прадукта на плоскасці і ў аб'ёме ў адпаведнасці з вучэбнай задачай, аналіз і ацэнка выкананых творчых работ з пазіцыі іх зместу па сфармуляваных педагагічным работнікам крытэрыях.

АСНОЎНЫЯ ПАТРАБАВАННІ ДА ВЫНІКАЎ ВУЧЭБНАЙ ДЗЕЙНАСЦІ НАВУЧЭНЦАЎ

Мець уяўленне:

аб адметных асаблівасцях асноўных відаў мастацтва (графіка, жывапіс, скульптура, архітэктурна-дэкаратыўна-прыкладнае мастацтва);

законах лінейнай і святлопаветранай перспектывы;

ведаць (разумець):

паслядоўнасць выканання жывапіснай, графічнай і скульптурнай (рэльефнай, аб'ёмнай) кампазіцыі, аплікацыі, манатыпіі, выцінанкі;

назвы асноўных і састаўных колераў;

эмацыянальна-вобразныя магчымасці колеру;

правілы работы з мастацкімі матэрыяламі, інструментамі і прыладамі;

адметныя асаблівасці асноўных спосабаў лепкі;

асноўныя кампазіцыйныя схемы, якія выкарыстоўваюцца пры стварэнні твораў дэкаратыўна-прыкладнога характару;

умець:

выбіраць фармат ліста і яго палажэнне ў залежнасці ад зместу кампазіцыі;

поўнасцю выкарыстоўваць паверхню ліста паперы, адлюстроўваць прадметы суразмерна фармату;

перадаваць характэрныя асаблівасці формы, прапорцыі і канструкцыі адлюстраваных і выляпляльных прадметаў;

змешваць колеры, неабходныя для рэалізацыі творчай задумы;

выкарыстоўваць аптымальныя прыёмы і спосабы лепкі;

упрыгожваць дэкорам плоскія і аб'ёмныя прадметы ў адпаведнасці з іх формай і прызначэннем;

працаваць мастацкімі матэрыяламі і прыладамі ў адпаведнасці з іх асаблівасцямі і творчай задумай;

выбіраць аптымальныя прыёмы трансфармацыі паперы пры канструяванні аб'ёмных цацак;

выконваць элементарныя правілы культуры працы (арганізацыя і прыбіранне працоўнага месца, акуратныя і беражлівыя адносіны да мастацкіх матэрыялаў і прылад);

удзельнічаць у абмеркаванні і ацэнцы творчых работ.

ГЛАВА 4
ЗМЕСТ ВУЧЭБНАГА ПРАДМЕТА Ё ШІ КЛАСЕ.
АСНОЎНЫЯ ПАТРАБАВАННІ ДА ВЫНІКАЎ
ВУЧЭБНАЙ ДЗЕЙНАСЦІ НАВУЧЭНЦАЎ
(1 гадзіна ў тыдзень, усяго 35 гадзін)

ЭСТЭТЫЧНАЕ ЁСПРЫМАННЕ РЭЧАІСНАСЦІ (1 гадзіна)

Разнастайнасць форм і колеру у прыродзе. Прыгажосць аб'ектаў і з'яў прыроды ў розны час года (мультымедычная прэзентацыя, экскурсія).

Асноўныя віды дзейнасці: назіранне прыгажосці аб'ектаў і з'яў прыроды ў розныя поры года; аналіз і ацэнка з'яў прыроды з пазіцыі эстэтычных катэгорый; параўнанне формы і колеру аб'ектаў прыроды; класіфікацыя аб'ектаў прыроды па форме і колеру; супастаўленне колеру аб'ектаў і з'яў прыроды пры розным асвятленні; фармуляванне высноў па выніках назіранняў.

УСПРЫМАННЕ ТВОРАЎ МАСТАЦТВА (4 гадзіны)

Віды і жанры выяўленчага мастацтва.

Жывапіс. Выразныя сродкі жывапісу. М. Казакевіч. «Нарачанская зямля»; Ф. Талстой. «Букет кветак, матылёк і птушка»; В. Вярсоцкі. «Дарогі Міншчыны»; В. Бялыніцкі-Біруля. «Зіmnі сон»; К. Пятроў-Водкін. «Ранішні нацюрморт»; В. Цвірка. «Блакітны дзень»; І. Айвазоўскі. «Чорнае мора», «Карабель «Імператрыца Марыя» ў шторм», «Брыг «Меркурый», атакаваны дзвюма турэцкімі судамі»; С. Каткоў. «Хутар Альбуць»; Б. Залкінд. «Вуліца ў Вільні»; І. Левітан. «Залатая восень»; Я. Зайцаў. «Партрэт юнага партызана»; З. Серабракова. «Каця з нацюрмортам»; М. Апіёк. «Ружы»; Рэмбрандт. «Аўтапартрэт»; Ф. Хальс. «Цыганка»; Караваджа. «Юнак з лютняй»; Ф. Снайдэрс. «Фруктовая крама»; Хеда. «Нацюрморт. Снеданне» і іншыя творы (па выбары педагагічнага работніка).

Графіка. Выразныя сродкі графікі. Сувязь ілюстрацыі са зместам твора. Ілюстрацыі мастакоў-графікаў да дзіцячых кніг (ілюстрацыйны матэрыял па выбары педагагічнага работніка).

Скульптура. Выразныя сродкі скульптуры. Мікеланджэла. «Давід»; А. Глебаў. «Янка Купала»; А. Бембель. «Гастэла»; М. Врубель. «Садко»; В. Ватагін. «Мядзведзь, які балансіруе»; А. Шатэрнік. «Каляды» і іншыя творы (па выбары педагагічнага работніка).

Архітэктурна. Архітэктурныя помнікі рэгіёнаў Беларусі. Сучасныя жылыя і грамадскія архітэктурныя збудаванні (ілюстрацыйны матэрыял па выбары педагагічнага работніка).

Дэкаратыўна-прыкладное мастацтва. Сувязь дэкарацыі з формай і прызначэннем прадмета. Дэкаратыўнае абагульненне формы і колеру ў творах дэкаратыўна-прыкладнога і народнага мастацтва (ілюстрацыйны матэрыял па выбары педагагічнага работніка).

Асноўныя віды дзейнасці: абмеркаванне жанрава-відавых адносін у выяўленчым мастацтве; фармуляванне высноў па выніках абмеркаванняў; класіфікацыя твораў мастацтва па відах і жанрах; выяўленне вобразнага зместу твораў мастацтва розных жанраў; вызначэнне мастацка-выразных сродкаў у творах мастацтва розных відаў; абмеркаванне ўражанняў ад успрымання мастацкіх твораў.

ПРАКТЫЧНАЯ МАСТАЦКА-ТВОРЧАЯ ДЗЕЙНАСЦЬ (30 гадзін)

Асваенне тэхналагічных асаблівасцей мастацкіх тэхнік (3 гадзіны)

Прыёмы і спосабы работы графічнымі матэрыяламі (графітны аловак, туш, фламастэры).

Прыёмы і спaсaбы рaбoты aквaрэллo.

Асaблiвaсцi вькaнaннa кaмпaзiцый у тэxнiцы «гyаш».

Прыёмы і спaсaбы вькaнaннa вьрaбaў у тэxнiцы «пaпьрoвaя плaстыкa». Спaсaбы aфaрбoўкi пaпeры ў пaтрэбньы кoлeры. Прыёмы тpaнcфaрмaцый пaпeры: змiнaннe, згiнaннe, cклaдвaннe, гaфрырaвaннe, вьгiнaннe, cкpучвaннe.

Асaблiвaсцi вькaнaннa кaмпaзiцый у тэxнiцы «aплiкaцыя».

Асaблiвaсцi вькaнaннa кaмпaзiцый ў тэxнiцы «флaрыcтыкa».

Асaблiвaсцi вькaнaннa кaмпaзiцый ў тэxнiцы «тpaфaрэт».

Асaблiвaсцi вькaнaннa кaмпaзiцый ў тэxнiцы «мaнaтыпiя».

АДЛЮСТPАВАННЕ НА ПЛОСКАСЦІ (14 гaдзiн)

Кaмпaзiцыя (3 гaдзiны)

Вькaрыcтaннe фaрмaту нeтpaдыцыйньы пpaпoрцый для cтвaрэннa кaмпaзiцый: «Нaвaгoднья ёлка», «Дaмы нa нaшaй вулицы», «Вьacеннi луг». Пoўнaе вькaрыcтaннe пaвepхнi лiстa пaпeры для пeрaдaчы мaстaцкaй зaдумь, cпaсaбы вьлучэннa кaмпaзiцыйнaгa цэнтpa: «Вocеньскi мaтыў», «Кaтaннe з гoр», «У лece» (гyаш, aквaрэл, кpэйдa, флaмaстapы).

Пpacтopa (2 гaдзiны)

Адкpытaя і зaкpытaя пpacтopa. Пeрaдaчa гльбiнi пpacтopы: («Acеннi нaцюрмoрт» (з нaтypы), «Нa кaткy», «Фyтбoл», «Тpaктapы ў пoлi», «Cпapтcмeны pыxтyюццa дa Алiмпiяды», «Нaвacеллe», «У зaлax мyзeя» (гyаш, aквaрэл, флaмaстapы).

Фoрмa, пpaпoрцый, кaнcтpукцый (3 гaдзiны)

Пeрaдaчa хaрaктapу гaлoўнaй фoрмь, яe чacтaк, iх узaемнaгa рaзмьшчэннa: («Нa вьcтaвe мaшын», «Нoвeнькi тpaктap» (гyаш, aквaрэл, флaмaстapы).

Асaблiвaсцi бyдoвы і aснoўньы пpaпoрцый цeлa чaлaвeкa і жьвёл, рaзмьшчэннe чacтaк цeлa пpы рyхy (тулaвa, кaнeчнacцi, шья, гaлaвa). Вькaнaннe кaмпaзiцый: «Кaрнaвaл», «У cвeцe жьвёл», «Cкaчкi», iлюcтpaцый дa твoрaў A. Вoльcкaгa «Едy ў гocцi дa cлaнa», вepшa C. Мapшaкa «Мeльнiк, xлoпчык і acёл» (гyаш, aквaрэл, флaмaстapы).

Пeрaдaчa кaнcтpукцый aб'eктaў з улiкaм iх пpacтopaвaгa cтaнoвiшчa: «Бyдyеццa нoвы дoм» (мaстaцкiя мaтэpыялы пa вьбapы).

Кoлep (6 гaдзiн)

Пeрaдaчa cтaнy і нacтpoю пpыpoды: «Вocень y пapкy», «Вocень», «Зiмa (вьacнa) ў гoрaдзe (вёcцы)» (гyаш, aквaрэл).

Вькaрыcтaннe cвeтльыx і цёмньыx адцeннeў кoлepy пpы cтвaрэннi рeалicтычньыx, дэкaрaтывньыx, фaнтaзiйньыx і aбcтpaктньыx кaмпaзiцый: «Вьacёлкa», «Cалют», «Aгнi», «Cвьaтoчны гoрaд», «Кaзaчны зaмaк» (мaстaцкiя мaтэpыялы пa вьбapы).

Эмaцыйнaльнa-вoбpaзны змecт кoлepy (paдacны, нaпpужaны, cпaкoйны). Пeрaдaчa кoлeрaвaгa вoбpaзy aб'eктaў (пpaдмeтaў) і з'яў пpыpoды: «Рoдньы пpacтopы», «Нaвaльнiцa нacoўвaеццa», «Вeтpaны дзeнь», «Зaxaд», «Зoлaк», «Тyмaнны paнaк», «Зiмoвы вeчap» (гyаш, aквaрэл).

Лeпкa (6 гaдзiн)

Лeпкa фiгypaк aбaгyльнeнaй фoрмь пa тьпe нaрoдньыx глiньяньыx цaцaк кaнcтpуктывньыx cпaсaбaм (cклaдaннe цэлaгa з aсoбньыx чacтaк): «Зyбpaнья», «Бapaнчык», «Кoнiк».

Пeрaдaчa дьнaмiкi пpы лeпцы чaлaвeкa, жьвёлы: «Чaлaвeк, якi бьжыць», «Кoнь, якi cкaчa» (лeпкa кaнcтpуктывньыx aбo кaмбiнaвaньыx cпaсaбaм).

Узaемaдзeяннe фiгyp у cкyльптypнaй кaмпaзiцый: «Бapцы», «Кoннiк», «Жьвёлы нa apэнe цьpкa» (лeпкa кaмбiнaвaньыx cпaсaбaм).

Перадача характэрных поз і рухаў жывёл, людзей – «Сабака на задніх лапах», «Мядзведзь, які танцуе», «Коннік» (лепка пластычным спосабам – выцягванне дэталей з цэлага камяка гліны, лепка канструктыўным спосабам).

Лепка рэльефу: птушкі, рыбы, узор з раслінных форм (пластычная сувязь элементаў, перадача руху, суадносіны мас).

Дэкаратыўна-прыкладная дзейнасць і дызайн (7 гадзін)

Выкарыстанне фактуры і формы прыродных матэрыялаў пры выкананні кампазіцый у тэхніках манатыпія, трафарэт: «Букет», «Нацюрморт».

Рытмічнае чаргаванне форм у дэкаратыўнай кампазіцыі. Выкананне фрыза: «Кветкі і матылі» (аплікацыя), «Сняжынкi» (выцінанка).

Дэкаратыўнае абагульненне формы: складанне фігурак і кампазіцый з засушанай травы, лісця, кветак: «Лясныя жыхары», «У свеце жывёл», «Падводнае царства», «Асенні букет» (фларыстыка).

Адзінства формы прадмета і аздаблення: «Узор для дыванка», «Арнамент для хусткі».

Прыёмы выканання рэльефных кампазіцый: «Букет», «Зімовы пейзаж», «Рознакаляровая палянка» або рэльефных партрэтаў персанажаў казак: «Васіліса Прыгожая», «Мальвіна», «Марфачка» (папяровая пластыка).

Канструяванне аб'ёмных цацак на аснове трансфармацыі простых па форме нарыхтовак (прамавугольнік, квадрат, круг, паўкола) у тэхніцы «папяровая пластыка»: «Важанятка», «Дзед Мароз», «Снягурка», «Гарманіст», «Квятчніца», «Лісічка», «Паўлін», «Кацяня».

Асноўныя віды дзейнасці: выкананне практыкаванняў па асваенні мастацкіх прыёмаў і тэхнік работы; стварэнне мастацкага прадукта на плоскасці і ў аб'ёме ў адпаведнасці з вучэбнай задачай; аналіз і ацэнка выкананых творчых работ з пазіцыі іх зместу па сфармуляваных сумесна з педагогічнымі работнікамі крытэрыях.

АСНОЎНЫЯ ПАТРАБАВАННІ ДА ВЫНІКАЎ ВУЧЭБНАЙ ДЗЕЙНАСЦІ НАВУЧЭНЦАЎ

Мець уяўленне:

аб адметных асаблівасцях асноўных відаў мастацтва (графіка, жывапіс, скульптура, архітэктура, дэкаратыўна-прыкладное мастацтва);

адметных асаблівасцях жанраў выяўленчага мастацтва;

сродках мастацкай выразнасці твораў графікі, жывапісу, скульптуры, дэкаратыўна-прыкладнага мастацтва;

спосабах перадачы прасторы ў малюнку;

асаблівасцях размеркавання святлоценевых градацый на адлюстраваных прадметах (аб'ектах);

ведаць (разумець):

паслядоўнасць выканання жывапіснай, графічнай і скульптурнай (рэльефнай, аб'ёмнай) кампазіцый, аплікацыі, манатыпіі, выцінанкі;

паслядоўнасць размяшчэння ў каляровым крузе шасці колераў (чырвоны, аранжавы, жоўты, зялёны, сіні, фіялетава);

назвы адценняў колеру (светла-зялёны, цёмна-чырвоны і іншыя адценні);

асаблівасці будовы цела чалавека і жывёл, становішча частак фігуры (тулава, канечнасці, шыя і галава) пры перадачы руху;

адметныя асаблівасці асноўных спосабаў лепкі;

спосабы трансфармацыі паперы;

асаблівасці кампазіцыйнага размяшчэння адлюстраваных аб'ектаў;

асноўныя кампазіцыйныя схемы, якія выкарыстоўваюцца пры стварэнні твораў дэкаратыўна-прыкладнага характару;

умець:
выбіраць фармат ліста і яго палажэнне ў залежнасці ад зместу кампазіцыі;
поўнасю выкарыстоўваць паверхню ліста паперы, адлюстроўваць прадметы суразмерна фармату;
перадаваць характэрныя асаблівасці формы, прапорцыі і канструкцыі адлюстраваных і выяўляльных прадметаў;
змешваць колеры, неабходныя для рэалізацыі творчай задумы;
падбіраць адценні колеру з улікам вобразнага зместу працы;
мадэляваць аб'ём адлюстраваных аб'ектаў з улікам асвятлення;
перадаваць вертыкальнае і нахільнае становішча прадметаў у прасторы;
перадаваць планаваць і глыбіню прасторы ў кампазіцыі;
выбіраць аптымальныя спосабы лепкі;
выбіраць аптымальныя прыёмы трансфармацыі паперы пры канструяванні аб'ёмных цацак, выкананні рэльефных кампазіцый;
удзельнічаць у абмеркаванні і ацэнцы творчых работ;
выконваць элементарныя правілы культуры працы (арганізацыя і прыбіранне працоўнага месца, акуратныя і беражлівыя адносіны да мастацкіх матэрыялаў і прылад).

ГЛАВА 5
ЗМЕСТ ВУЧЭБНАГА ПРАДМЕТУ Ў ІV КЛАСЕ.
АСНОЎНЫЯ ПАТРАБАВАННІ ДА ВЫНІКАЎ
ВУЧЭБНАЙ ДЗЕЙНАСЦІ НАВУЧЭНЦАЎ
(1 гадзіна ў тыдзень, усяго 35 гадзін)

ЭСТЭТЫЧНАЕ ЎСПРЫМАННЕ РЭЧАІСНАСЦІ (2 гадзіны)

Дасканаласць форм і прапорцыі архітэктурных збудаванняў. Асаблівасці гарадскога і сельскага пейзажу, іх своеасаблівасць, аблічча сучасных гарадоў і вёсак (мультымедыяная прэзентацыя).

Ахова прыроды, помнікаў культуры і гістарычных слаўтасцей свайго рэгіёна.

Асноўныя віды дзейнасці: назіранне, аналіз і ацэнка з пазіцыі эстэтычных катэгорый своеасаблівасці архітэктурных сучасных гарадоў і вёсак; супастаўленне частак і цэлага ў канструкцыі архітэктурных збудаванняў; абагульненне форм састаўных канструкцый у архітэктурных збудаванняў; абмеркаванне культуры адносін да помнікаў архітэктурных слаўтасцей.

УСПРЫМАННЕ ТВОРАЎ МАСТАЦТВА (3 гадзіны)

Свет мастацкіх інтарэсаў чалавека.

Віды і жанры выяўленчага мастацтва.

Выразныя сродкі графікі: кропка, штрых, лінія, пляма, тон. Тон і колер у творах графікі. Кніжная графіка. Сувязь ілюстрацыі са зместам літаратурнага твора (ілюстрацыйны матэрыял па выбары педагагічнага работніка).

Колер і асвятленне як выразныя сродкі жывапісу. Колер – сродак перадачы стану і настрою ў кампазіцыі. В. Цвірка. «Сакавік»; І. Шышкін. «Сосны, асветленыя сонцам»; І. Левітан. «Залатая восень»; І. Карасёў. «Залатая восень»; В. Васняцоў. «Тры волаты»; А. Рылоў. «У блакітнай прасторы»; М. Чэпкі. «На Івана Купалу»; Д. Тэрнер. «Кітабойныя судны»; Д. Канстэбл. «Калёсы для сена»; Каро. «Парыў ветру» і іншыя творы (па выбары педагагічнага работніка).

Выразныя сродкі скульптуры (аб'ём, форма, ракурс (паварот), сілуэт). Скульптура беларускіх і замежных майстроў. Дробная пластыка, драўляная скульптура, разьба па косці (ілюстрацыйны матэрыял па выбары педагагічнага работніка).

Выразныя сродкі архітэктурныя: пластыка аб'ёмаў, прапарцыянальнасць, рытм, колер паверхняў. Слаўтэныя помнікі беларускай і замежнай архітэктурныя (ілюстрацыйны матэрыял па выбары педагагічнага работніка).

Выразныя сродкі дэкаратыўна-прыкладнога мастацтва: абагульненасць формы, рытмічнае чаргаванне ўзораў, яркасць колеру, сувязь формы з упрыгожаннем і прызначэннем прадмета. Творы народнага і дэкаратыўна-прыкладнога мастацтва: Агова, Крамно, Давыд-Гарадок, Гжэль, Жостаў, Хахлама, беларускія тканыя поцілкі і паясы (ілюстрацыйны матэрыял па выбары педагагічнага работніка).

Асноўныя віды дзейнасці: абмеркаванне мастацкіх інтарэсаў чалавека; параўнанне твораў выяўленчага мастацтва па відах і жанрах; выяўленне дамінантных сродкаў мастацкай выразнасці ў творах мастацтва; апісанне зместу мастацкага вобраза ў творах розных відаў і жанраў выяўленчага мастацтва; абмеркаванне ўражанняў ад успрымання мастацкіх твораў.

ПРАКТЫЧНАЯ МАСТАЦКА-ТВОРЧАЯ ДЗЕЙНАСЦЬ (30 гадзін)

Асваенне тэхналагічных асаблівасцей мастацкіх тэхнік (3 гадзіны)

Прыёмы і спосабы работы графічнымі матэрыяламі (графітны аловак, туш, фламастары).

Прыёмы і спосабы работы акварэллю.

Прыёмы і спосабы работы гуашшу.

Прыёмы і спосабы выканання вырабаў у тэхніцы «папяровая пластыка»: прыёмы трансфармацыі паперы (змяненне, згінанне, складванне, гафрыраванне, выгінанне, скручванне); спосабы афарбоўкі паперы ў патрэбныя колеры.

Прыёмы і спосабы падрыхтоўкі дэталей для выканання кампазіцый у тэхніцы «аплікацыя».

Спосабы складання і прыёмы рэзання паперы пры выкананні кампазіцый у тэхніцы «выцінанка».

Прыёмы і спосабы выканання кампазіцый у тэхніцы «манатыпія».

Прыёмы і спосабы выканання кампазіцыі ў тэхніцы «трафарэт».

Адлюстраванне на плоскасці (15 гадзін)

Кампазіцыя (5 гадзін)

Кампазіцыйная арганізацыя карціннай плоскасці, вылучэнне кампазіцыйнага цэнтра: «Асенні нацюрморт» (з натуры), «У гасцях у ветэрана Вялікай Айчыннай вайны», «Адкрыццё помніка», «Вечны агонь» (графітны аловак, гуаш, акварэль, крэйда, фламастары).

Перадача руху ў кампазіцыі: «Хлопчык запускае паветранага змея», «Мы бяжым ад дажджу», «На пашу», «Навыперадкі з ветрам» (гуаш, акварэль, фламастары).

Перадача асноўных прапорцый цела чалавека, трохчастковая будова канечнасцей (плячо, перадплечча, кісьць; бядро, галёнка, ступня): «Лепім снегавіка», «Зімовыя забавы». Малюнкi людзей і жывёл па назіранні і прадстаўленні: «На выставе сабак», «Я з сабакам на прагулцы», «Я кармлю козачку» (графітны аловак, фламастары, гуаш, акварэль).

Вобразы групы людзей і жывёл у руху і спакоі: «Спартыўныя гульні», «Акрабаты», «Дрэсіроўшчык», «Хакеісты», «Паветраныя гімнасты», «На іпадроме», «Вернісаж» (графітны аловак, фламастары, гуаш, акварэль).

Прастора (2 гадзіны)

Перадача прасторавых адносін паміж аб'ектамі: «Развілка трамвайнай лініі», «Паварот чыгункі» (графітны аловак), «Гарадскі (сельскі) пейзаж» (гуаш, акварэль).

Прасторавыя з'явы ў малюнку закрытай прасторы – пакой у франтальным становішчы (мяжа залому паверхняў падлогі і сцен): «Каля дошкі», «У маім пакоі», «Мама на кухні гатуе абед» (фламастары, гуаш, акварэль).

Форма, прапорцыі, канструкцыя (3 гадзіны)

Прапорцыі твару чалавека. Праца над партрэтамі: «Мая бабуля», «Мой сябар», «Аўтапартрэт» (мастацкія матэрыялы па выбары).

Параўнальныя памеры прадметаў, кантраст велічыні і формы. Выкананне ілюстрацый да літаратурных твораў: «Слон і Моська», «Дзюймовачка і Крот» (мастацкія матэрыялы па выбары).

Канструкцыя прадметаў і яе ўлік пры адлюстраванні аб'ектаў: «Нацюрморт», «Мой дом», «Наша школа», «Нацыянальная бібліятэка Беларусі» (мастацкія матэрыялы па выбары).

Колер (5 гадзін)

Перадача розных адценняў адной і той жа групы колеру пры адлюстраванні прадметаў з прыроды: ліст салаты і зялёная цыбуля, буракі і радыска, радыска і морква.

Змяненне колеру блізкіх і далёкіх прадметаў пры перадачы прасторы (маляванне па памяці, прадстаўленні і назіранні пейзажаў у розную пару года): «У Нясвіжскім парку вясной», «Зіма ў Белавежскай пушчы», «Буслы прыляцелі».

Выкарыстанне цёплага, халоднага і змешанага каларыту ў стварэнні мастацкага вобраза: «Алені на поўначы», «Вярблюды ў пустыні», «Хмурная восень», «Залатая вясёлая восень», «Дрэвы ў буру», «Світанне», «Летні сонечны дзень», «Зімовы вечар», «Фальклорнае свята».

Колеравая гармонія: «Колеравая феерыя», «Салют», «Фантаны, якія спяваюць», «Колерамузыка» (абстрактныя кампазіцыі).

Лепка (5 гадзін)

Суцэльнасць скульптурнай формы. Лепка камбінаванымі спосабамі: «Сабака», «Кошка», «Трус», «Зайчык-выхваляка».

Характэрныя асаблівасці прапорцый чалавека і жывёлы. Перадача кампазіцыйнай узаема сувязі і руху: «Клоун з сабакам», «Дрэсіроўшчык», «Кракадзіл Гена і Чабурашка», «Маша і Мядзведзь».

Апрацоўка паверхні (наясенне фактуры) як сродак выразнасці вобраза: рэльефы «Залатая рыбка», «Жар-пташка», «Паўлін», «Букет», «Кветкі роднага краю», «Мая Радзіма», «Зіма».

Дэкаратыўна-прыкладная дзейнасць і дызайн (7 гадзін)

Асаблівасці кампазіцыйнага і каларыстычнага рашэння вырабаў дэкаратыўна-прыкладнага мастацтва. Выкананне эскізаў дэкаратыўнага прадметаў рознай формы і прызначэння: «Івянецкія ўзоры», «Агоўскія куфры», «Слуцкія паясы», «Жостаўскія падносы», «Хахламскі роспіс», «Гжэльскі фарфор» (па выбары).

Віды аплікацыі (прадметная, сюжэтная, дэкаратыўная). Выкананне дэкаратыўных кампазіцый у тэхніцы «аплікацыя»: «Чароўная кветка», «Цуд-дрэва», «Лісічка-сястрычка», «Дружок» (па выбары). Асаблівасці выкарыстання колеру ў сюжэтнай аплікацыі «Птушыны двор», «Кветкі і матылькі», «Родныя прасторы» (каляровая папера).

Выкананне кампазіцый у тэхніках «манатыпія», «трафарэт». Асаблівасці выкарыстання колеру ў дэкаратыўнай кампазіцыі: «Віншавальная паштоўка», «Пано для інтэр'еру» (белая і каляровая папера, гуаш, акварэль).

Кампазіцыйныя разнавіднасці выцінанкі: сіметрычная, разеткавая, рапортная. Асаблівасці выкарыстання колеру ў ажурных узорах. Выкананне пано «Дрэва жыцця», «Букет», кампазіцыі «Вальс сняжынак» (калектыўная работа), абрамляльнага бардзюра (акантоўкі) для афармлення выцінанак (каляровая папера).

Выкарыстанне прыёмаў трансфармацыі паперы (змяненне, выгінанне, скручванне, згінанне, складанне, гафрыраванне) пры выкананні рэльефных кампазіцый. Выкананне ў тэхніцы «папяровая пластыка» паштовак, пано: «Букет», «Кветкі ў вазе», «Зімовы пейзаж»; кветкавых падвесных канструкцый на плоскай (трохвугольнік, ромб, авал) і аб'ёмнай (шар, піраміда, цыліндр) аснове (каркасе): «Кветкавая кампазіцыя», «Свята (парад) колераў».

Дэкаратыўнае абагульненне формы. Канструяванне аб'ёмных цацак на аснове простых па форме разгортак геаметрычных цел: «Залатая рыбка», «Казачная птушка», «Кот Васіль», «Барбос-дворнік», «Лісічка-сястрычка», «Вавёрачка-модніца» (каляровая папера).

Асноўныя віды дзейнасці: выкананне практыкаванняў па асваенні мастацкіх прыёмаў і тэхнік працы; стварэнне мастацкага прадукту на плоскасці і ў аб'ёме ў адпаведнасці з вучэбнай задачай; аналіз і ацэнка выкананых творчых работ з пазіцыі іх зместу па сфармуляваных сумесна з педагогічнымі работнікамі крытэрыях.

АСНОЎНЫЯ ПАТРАБАВАННІ ДА ВЫНІКАЎ ВУЧЭБНАЙ ДЗЕЙНАСЦІ НАВУЧЭНЦАЎ

Мець уяўленне:

аб выразных сродках жывапісу, графікі, скульптуры, дэкаратыўна-прыкладнога мастацтва, архітэктуры;
законах лінейнай і святлопаветранай перспектывы;
асноўных градацыях святлаценю;

ведаць (разумець):

адrozenні жывапісу ад графікі, жывапісу ад скульптуры, графікі ад скульптуры;
паслядоўнасць выканання жывапіснай, графічнай і скульптурнай (рэльефнай, аб'ёмнай) кампазіцый, аплікацыі, манатыпіі, выцінанкі;

умець:

прыводзіць па памяці прыклады твораў выяўленчага мастацтва, іх аўтараў, вызначаць агульны характар выразнасці твора;

змешваць складаныя адценні колеру, неабходныя для каларыстычнага рашэння кампазіцыі;

выконваць кампазіцыю ў вызначанай каляровай гаме;

перадаваць прасторавыя планы ў кампазіцыі;

адлюстроўваць закрытую прастору з улікам залому паверхняў падлогі і сцен;

перадаваць форму, канструкцыю і аб'ём прадмета тонам, колерам, пластыкай;

ствараць аб'ёмныя цацкі на простае геаметрычнае аснове;

выкарыстоўваць выразныя магчымасці розных мастацкіх тэхнік для рашэння творчай задумкі;

удзельнічаць у абмеркаванні і ацэнцы творчых работ;

выконваць элементарныя правілы культуры працы (арганізацыя і прыбіранне працоўнага месца, акуратныя і беражлівыя адносіны да мастацкіх матэрыялаў і прылад).